

Kodikologisk beskrivning av L.B.-handskriften

Av Henning Hansen

L.B.-handskriften är i privat ägo. En kopia finns i Svensk koralregistrant vid Avdelningen för musikvetenskap, Lunds universitet.

Proveniensen

L.B. blindtryckt på bakpärm. Namnteckning på löst försättsblad: Carl Joh. Lagergren med tillskrift till Assessor Greggersson. Det finns även en del av ett brev som möjligtvis använts som försättsblad, som är undertecknat ”ödmjuka tjenare, O. Lundberg”. På s. 232 har en senare hand skrivit ”H. Åstrand, Winslöf”. Eftersom boken saknar titelblad, frampärm och en lång rad sidor är det svårt att exakt fastställa bokens ursprung. Den enda ortsanknytning som finns i boken är på s. 232, där det står ”H. Åstrand, Winslöf”. troligtvis avses kantorn och organisten Henrik Åstrand (1869-1936).¹ Vinslövs församling ligger utanför Hässleholm och tillhör Lunds stift. Kanske var det i någon av traktens kyrkor som föreliggande koralbok användes? Det har, eftersökningar i kyrkböcker och på släktforskarhemsidor inte varit möjligt att få större klarhet i vilka som avses med de andra namnteckningarna, Carl Joh. Lagergren, O. Lundberg och Greggersson. Lagergren är en markgrevlig ätt som härstammar från Östergötland. Möjligtvis avses folkskolläraren och organisten Carl Johan Lagergren.² Ingen av namnteckningarna eller Vinslövs kyrka tycks passa samman med det på bakpärmens blindtryckta ”L.B.”, så det finns fortfarande frågetecken att rätta ut. Det enda man kan säga om var boken har varit är att den med stor sannolikhet befunnit sig i Henrik Åstrands ägo, i nordöstra Skåne någon gång kring sekelskiftet 1800/1900, och att den så småningom hamnat på f.d. Olins antikvariat i Lund. Där kan den ha varit en längre tid, då antikvariatet grundades redan 1867. Boken inköptes därifrån år 2008, och sedan hösten 2008 förvarar Svensk koralregistrant en kopia av den.

HENRIK ÅSTRAND
Hästveda.

Född 19 jan. 1869 i Vinslöv, Kristianstads län. Kantor och organist. Ordf. i Hästveda kommunalstämma och i Hästveda och Farstors taxeringsdistrikt, sekr. i Hästveda sockens sparbank.
Hästveda socken.

¹ *Porträttgalleri från Kristianstads län* (Malmö: Skånetryckeriets förlag, 1931), 693.

² Håkan Theodor Olsson, *Biografisk matrikel över Svenska kyrkans prästerskap* (Lund: Håkan Ohlssons boktryckeri, 1934), 211.

Innehållsförteckning

Handskriften består av 5 avdelningar i den ordning som här följer:

[1] En koralsamling till de 413 psalmerna i 1695 års psalmbok. Efter den sista psalmen har skrivaren fört in alternativa versioner till sju av dessa psalmer, nämligen nummer 7, 113-115, 126, 164 och 179. Genom att vissa blad numera saknas har ett antal koraler försvunnit, nämligen nummer 1-8, slutet av 75-79, 107-108, 118-136.

[2] En avskrift av *Den svenska mässan*, som utgavs av Olof Åhlström i Stockholm 1799.

[3] En samling av 42 numrerade preludier utan angivet tonsättarnamn. Därav är nr 1-3 förkomna.

[4] En avdelning huvudsakligen innehållande koraler i oregelbunden ordning , nämligen nr 14, 16-21, 266, 252, 307, 27, 377[A], 377[B], 232, 229, 217, 328, 329, 413, 412, 329, 229, 305, här saknas även några sidor och sedan följer koral 212 och slutligen även Voglers "Hosianna" (endast överstämman).

[5] Församlingssvaren "Med dig vare ock Herren" och "Amen", transponerade till alla molltonarter.

Datering

Vad gäller dateringen av boken, så är det ganska svårt att komma med något exakt datum. Men titelbladet till *Svenska Mässan* refererar till den tryckta mässbok som utkom på Kungl. Nottryckeriet. Den trycktes för första gången år 1799 och alltså kan man på så sätt säga det äldsta datumet för åtminstone denna del av musikhandskriften. Koraldelen av handskriften följer 1697 års Koralspsalmbok och är därför skriven efter 1697 och troligtvis innan 1819-20 då nästa officiella psalmbok och koralbok kom.

Inbindning

Boken är bunden i ett samtida skinnband. Trasigt exemplar, frampärm och större delen av ryggen fattas. På sista sidan (XIV^{12 verso}) finns överst en liten anteckning om vad boken kostat. Det står att "Papperet" kostat 1 R[ik]s[daler] och att boken kostat 24 sk[illing] att binda in. Anteckningar som dessa är ganska vanliga i 1700-talsböcker. Anteckningen pekar på att papperet köpts separat, men det behöver inte betyda att koralerna skrevs av innan boken blev inbunden. Nedanför pappers- och inbindningskostnaderna finns en tredje utgift och anteckning. Det är svårttytt men står ungefär "krif" , möjligtvis "skrif", samt en kostnad, 5 riksdaler. Kanhända är denna sista, stora utgift kostnaden för avskriften.

Papper

Boken är skriven på tjockt, handgjort lumpapper med tydliga, lodräta linjer efter viraduken. Papperet har åtminstone två slags (svårtydda) vattenmärken, och det kommer därför möjligtvis från två olika pappersbruk. Eftersom boken är i tvärformat är alla vattenmärken tudelade, vilket försvårar identifieringen. Det ena vattenmärket består av en sirlig vapensköld kringgärdad av blad, och det andra består av ett vapen med en cirkel runtomkring och med ett kors på toppen. Jag har inte lyckats identifiera något av dem. Om vattenmärkena hade varit tydligare och lättåtkomligare hade man kunnat försöka identifiera dem i t.ex. Briquets *Les Filigranes*, och därmed kunnat se var papperet hade tillverkats och få en ungefärlig datering.

Paginering och arksignering

Det finns en ursprunglig paginering i boken fram till s. 277. Därefter följer 69 opaginerade sidor. De sidor som inte är angivna i pagineringen saknas.

Paginering: 23-48, 51-66, 69-72, 93-277 + 69 (onummerade) sidor.

Bladen i boken består av ett antal lägg (vik om 6 eller 8 blad i denna volym) som kan beskrivas med formeln nedan. Den romerska siffran anger vilket lägg som avses och de upphöjda, arabiska siffrorna, anger antal blad per lägg. Parenteserna anger vilka blad som fattas inom de respektive läggen. I lägg I fattas t.ex. alla blad (blad 1 till 12), och i lägg III fattas t.ex. blad 2 och 11.

Arksignering: I¹²(- I¹⁻¹²) II¹² III¹²(- III²,III¹¹) IV¹²(- IV²⁻¹¹) V-VI¹² VII-VIII¹⁶ IX-XI¹² XII¹²(- XII¹²) XIII¹² XIV¹²(- XIV⁹) χ [ursprungligen 176 blad, 150 idag.

Boken innehöll alltså ursprungligen 14 lägg om sammanlagt 176 blad. Av dessa 176 blad fattas idag 26. Saknade sidor: s. 1-22 (hela ark I), s. 49-50 (ark III, blad 2), s. 67-68 (ark III, blad 11) och s. 73-92 (ark IV, blad 2 till 11).

Det finns ingen arksignering i volymen, något som troligtvis hade funnits där om boken skrivits på lösa ark. Detta gör det troligare att boken skrevs efter att den bundits in.

För att berätta något om hur jag gått till väga med arksigneringen har jag valt att använda mig av exemplet ovan, där det fattas ett antal sidor mellan sida 72 och 93 och där pagineringen på s. 94-96 försvårar uppgiften att säga hur många blad som egentligen fattas: Det saknas som sagt ett antal sidor innan sida 93, och eftersom pagineringen som följer är tvetydig är det svårt att se vilket nummer sidan egentligen ska ha. Jag har gått igenom arken, och det fattas 10 blad, inte 5, och alltså *ska* det vara sida 93 och inte 83. Varje lägg är limmat till det kommande lägget, så det går lätt att se när ett lägg slutar och ett nytt börjar. På exemplet ovan ser man då att blad IV¹ (sida 71-72) är fastlimmat i innerfalsen till föregående blad (III¹²), och blad IV¹ är alltså det första bladet i lägg IV. Blad IV¹² (sida 93-94) är också limmat i innerfalsen till det kommande bladet, och är alltså det sista bladet i sitt lägg. Därmed fattas blad IV²⁻¹¹ (sida 73-92).

Övrigt

När det gäller att säga något om vem eller vilka som har skrivit boken, så är detta mycket svårt. Det enda jag vågar uttala mig om är färgen på bläcket. Bläcket till den första avdelningen (fram till *Svenska Mässan*) är ganska brun i färgen. Under Svenska Mässan är färgen på bläcket något mörkare, men det är inte säkert att det är en annan hand som gjort den skriften. Efter det sista preludiet är bläcket nästan helt svart, och färgen liknar mer den som namnteckningen "H. Åstrand, Winslöf" är gjord i. Men det finns också andra faktorer som pekar på att mer än en person skrivit boken. T.ex. står ordet "moll" skrivet på olika sätt, före preludium 42 skrivs det med litet "m", och därefter med stort "M". Det är en av flera aspekter som pekar på att det är minst två olika händer som skrivit boken.

Bilagor

1. Fotografi av handskriftens framsida
2. Fotografi av handskriftens bakpärm med initialerna L.B.

